Синя як пуп сиділа на печі посеред купи дрантя і без упину била головою в стіну. На припічку сидів син бабин.

— А хоть би-м продавси, то топлива нівідки вам не дістану, а хоть би-м украв, та й імуть. Сидіть на печі, обтулюйтеси в лахмітя, як можете, та й тепла чекайте. У мене малі діти, та в'єнуть, сарачєта, на морозі. Аді, приніс-сми вам хліб, та й горівки крішку, та й білу дранку, та обійдіть собі свєта по-божому. А може, ще люди вам що внесуть. Та й головов у стіни не бийте, бо нічо з них не віб'єте.

— Коли ж бо я, сину, кількому морозові і такі студені не годна вітримати. То аж в самих кістках я мороз чую. А головов я в стіну б'ю, бо би-м на місці задеревіла, якби-м не била.

— А ноги ніц не стухають?

— Ноги, синку, як коновки, набриніли: ані їх пігнути, ані їх зібгати.

Показала ноги сині і блискучі, як скляні бервена.

— Я не годна ночі зночувати, такі ночі довгі, довгі, як коли би десіть на одну склав. Всі очинаші зговорю, все поперегадую від найменшої дитини, та й дня діждатися не можу. Та й так гірко сидіти самому у такім стуленім вертепі.

— Та коби хоть бог змилувавси та муки вам довгої не дав та й лежі гнилої, аби вас борзо спрєтав.

— Ой синку, я так тої смерті, як мами рідної, чекаю. Вночі то в кождий кут пролуплюю очі, ци де з кута не привидитьси, бо як привидитьси, та й незабавки таки приходить. Але не привиджуєси.

— Та смерть прийде, але коли. А коні стоя; гай, скиньте непранку, та най на вас сорочку натягну.

— Я, дитинко, замерзну, як ти мене в білу сорочку вбереш. Я рада, що-м цу на собі загріла, та й, як якийсь казав, своїм нендзі рада, що-м заплодила, бо все вкусить, то от як тепліше в шкіру.

— Ви вже розум вістаріли, таже не мете на різдво у такі нендзі сидіти!

Натягав на маму сорочку.

— Не далекі ваші гони, кості, як мечі, із шкіри вілазє,— коби борше.

— Та й я того, синку, кажу, коби борше.

— Та свєткуйте здорові.

— Йди, йди, бо то панцька служба.

Дрожала на печі зі студені і головою в стіну била.

— Тото добру дитину маю, тото ходить коло мене та й не забуває. Ніколи не встидавси, що мама з торбов ходить. Благослов'ю ті, синку, на все добре.

І рукою благословила.

Легонечко ковтала головою в стіну, як би з радості, що сина доброго має.

— Славайсу.

— Навіки слава.

— Я вам, бабо, солодкої пшениці та й тіста принесла, аби-сте за мою Марію очинаш зговорили.

— Прости біг, небого, я зговорю очинаш за твою Марію.

Хрестилася синіми руками.

— Славайсу.

— Навіки слава.

— Надніс-сми гезди трохи пирогів, а ви за мою першу очинаш вікажіть.

— Бо да прости, Андрію, я вікажу за твою Катерину очинаш.

Шепотіла молитви.

— Славайсу.

— Навіки слава.

— Я вам, бабко, рибки принесла, а ви за нашу маму поклони вібийте. В людий свєто, а в нас як би тіло ще на лаві лежєло, так плачемо. Ще того свєт-вечера вони нам вечерю лагодили.

— Я, сирітки, віб'ю поклони за вашу маму. Дівчина плачучи вийшла, а баба продувала порох із печі та цілувала землю і поклони била. Дуже богато мисочок люди поназносили. Вечір ловив за очі, і баби вже не було видко, лише її молитви розходилися з печі по хаті.

Галуззя грушки шморгало у вікна, а шибки зделенькотіли.

— Колідуй мені, грушечко, колідуй, бо ніхто мені цего вечера не заколідує, такого великого вечера, лиш ти бабі колідуєш.

В руках держала плящину з горівкою.

— Я буду горівочку попивати, а ти мені файну колєдочку колідуй та й мому синові, бо свої мами не скидаєси.

Пила.

— Як би не він, та й би ні аж навесні найшли, якби сопуха з печі аж на дорогу вдарила.

Пила.

— Аді, оцеї, грушечко, жіноцької, що каже:

Нова радість стала, яка не бувала:

Над вертепом звізда ясна світу засіяла...

Дрантивим голосом цілу коляду відколядувала.

— Тепер увесь мир, увесь рід колідує і веселитьси, а я собі з грушечков, ми обі собі. А оцеї, грушечко, стародавньої, мому Митрові:

Вінчую тебе щєстєм, здоров'єм, повій,

Повіяв вітер, похилив явір стихенька.

Верещала, як би з неї хто паси дер.

— Оцеї мій старий любив колідувати. Видиш, старий, а я собі без тебе п'ю, та гуляю, та й колідую. Твоя грушечка зо мнов колідує. Ой, я вже з тобов ні, ой ні! Я не твоя вже ґаздиня...

Пила.

— Ой, не твоя! Я собі без тебе раду дала, я собі торби пошила та й межи люди пішла. Як-єм з торбов за твій поріг переступила, та й я вже не твоя ґаздиня, нема рихту.

Пила.

— Але як-сми вішла, Міхайлику, перший раз з торбов на дорогу, та й чула-м, що-с у гробі перевернувси, а мені від сонечка свєтого сором стало, та й вернула-м си до хати. Молитви старецькі говорила-сми у твої хаті. Отаку-с ґаздиню лишив післі себе.

Пила.

— А тепер мене, чоловіче, пси з усіх селів знають, а я їх твоєв паличков відгоню. Але-м тим жебраним хлібом сина згодувала. Він мамі їстки внесе, він сорочечку мамі на плечі натєгне, він мами не скидаєси. За него, старий, усі гріхи маєш мати прощені, за него одного. Бо за твою ґаздиню ти ласки в бога не доступиш.

Напилася.

— Але-м, старий, п'яна, але-м помийница! Коби-с ні тепер уздрів, та й душа би ти си зрадувала. Але би-с парив, але би-с бив! Лиш за кіски та голову межи коліна — та й в'єзи надвоє. Бий жебрачку, та вона твою памнєть з торбов світами рознесла! Бий, як суку, бий, най вона тобі д' хаті дідівських куснів не волочить!

Випила решту.

— А припри ж собі, мой, ґаздиню, лиш таки йми за кіски та отак оту старицу...

Гатила головою в стіну, як скажена.

— Лиш таки отак, най креперує торба громацька.